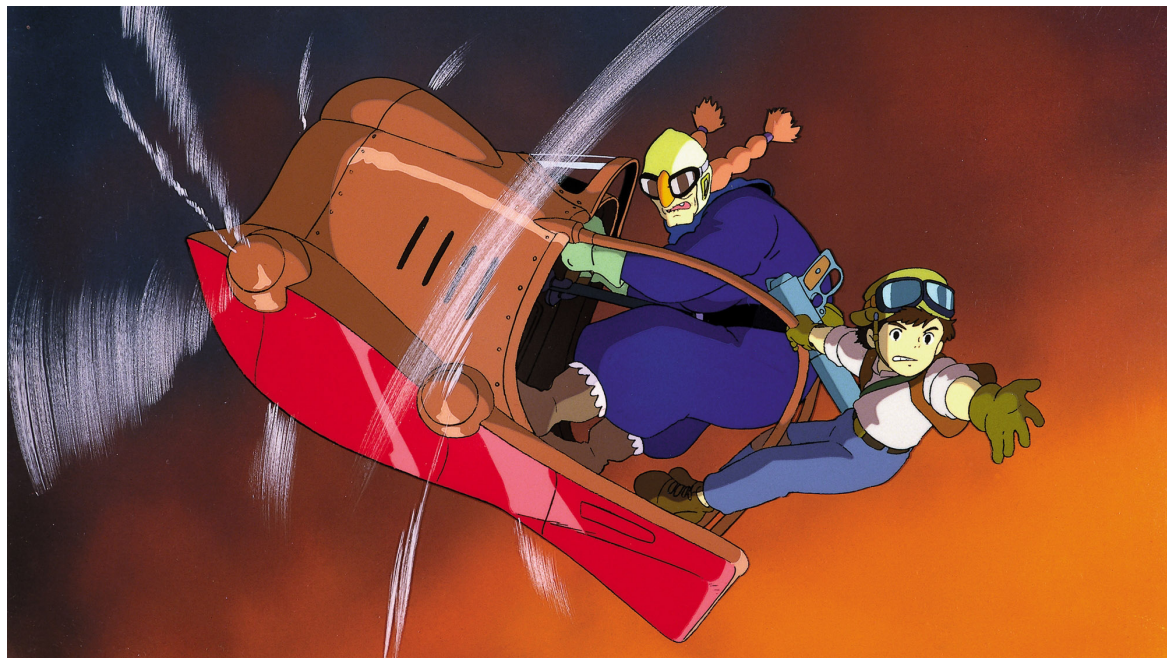

Laputa Slottet i himlen

"Laputa - slottet i himlen" av japanske mästeranimatören Hayao Miyazaki är ett svindlande vackert äventyr om vår bild av paradiset, av hur harmoni och lycka kan uppstå och bevaras av människor. Och av de krafter som hotar den. En modern saga med en flicka och en pojke som jämbördiga drivande figurer.

Rekommenderad från åk 4

EN FILMHANDLEDNING AV
ANDREAS HOFFSTEN

Handling

Ett luftskepp kommer seglande genom molnen. Ombord finns den föräldralösa, cirka tolvåriga flickan Sheeta, kidnappad av den hemliga agenten Muska och hans underlydande, alla välklädda yngre män. Plötsligt dyker ett gäng pirater upp och attackerar skeppet. Det visar sig att de är på jakt efter en magisk kristall i ett smycke som Sheeta bär om halsen. Sheeta försöker fly undan men tappar greppet när hon klättrar utanpå luftskeppet. Hon faller handlöst ner mot marken ... då plötsligt kristallen aktiveras och fallet bromsas upp och hon sjunker fjäderlätt ner mot marken. I staden nedanför får den lille killen Pazu syn på henne där hon svävar i skyn. Han springer allt vad han orkar och lyckas fånga henne alldeles nära den gruva där han jobbar.

Pazu är en flink och vaken kille i ungefär samma ålder och han och Sheeta får snabbt en bra kontakt och de

skrattar samman. Hemma hos Pazu får Sheeta se en tavla över en flygande ö. "Laputa" står det och Sheeta blir storögd. "De säger att det är en myt men min pappa har sett ön, den finns", säger Pazu. Det är ett övergivet slott med fantastiska skatter, men ingen trodde honom. Men det gör jag - och nu bygger jag ett flygplan - för en dag ska jag finna Laputa, säger Pazu.

Samtidigt letar piraterna vidare efter kristallen och flickan. De dyker upp i en automobil - det är tidigt nittonhundratals i ett slags viktoriantskt England - och frågar efter henne. Sheeta klär ut sig till pojke och de flyr med piraterna hack i häl med bil och tåg över ett system av broar i det säregnet vackra landskapet. Efter ett tag dyker så de välklädda männen från luftskeppet upp - även de är ute efter kristallen, förklarar Sheeta för Pazu sen de lyckats skaka av sig förföljarna där de sitter och tar igen sig i ett gruvschakt och berättar för varandra om sina liv. Det visar sig att bägge är föräldralösa.

Nere i gruvan dyker den gamle mannen Pom upp och när han får se Sheetas kristall berättar han om dess krafter och om Laputa - ett rike som flyger med hjälp av de kristaller som laputierna en gång tillverkade.

Så dyker åter de välklädda männen i solglasögon upp i ett arméflygplan. Sheeta och Pazu tas till fånga i ett befäst arméfört. Vi ser höga militärer gräla med de välklädda männen om vem som för befäl och bestämmer över hur sökandet efter Laputa ska gå till. Muska, som ledaren heter, näpser av en general och påminner honom om att "vår organisation tar hand om det här, glöm inte att vi har

direktkontakt med regeringen." Muska för sen in Sheeta i ett rum där en stor robot från Laputa ligger till synes död på marken. Muska säger att kristallen inte fungerar annat än i händerna på Sheeta. Han ber henne hjälpa dem att hitta Laputa, ett rike som en gång härskade i världen och som han nu menar "hotar freden". Han kallar Sheeta vid hennes riktiga namn Lucita Toella Ur Laputa; Drottning Lucita, rättmätig arvinge till Laputas tron. Och om hon lovar att inte ställa till med besvär lovar Muska att släppa Pazu fri. I nästa scen släpps Pazu, han får tre guldmynt som tack för allt besvär. Sheeta ber honom glömma henne och går iväg.

Pazu kommer tillbaka till sin by och sitt hus. Men där väntar en överraskning. Piraterna och deras ledare "Mamma" som alla piraterna, hennes söner, kallar detta frejdiga fruntimmer - och som visar sig vara en alltigenom snäll och välmenande kvinna med stora Pippi Långstrump-liknande röda flätor. Tillsammans beger de sig iväg efter de skumma välklädda männen som har armén till sitt förfogande.

Under tiden i fortet har roboten vaknat till liv då Sheetas kristall aktiverats. Militären öppnar eld med allt vad de har - men inget biter på roboten som i sin tur med något slags laserstråle skjuter det mesta sönder och samman. Piraterna närmar sig, arméns stora slagskepp likaså. Piraterna och Pazu lyckas plocka upp Sheeta, men hon har tappat sin kristall som är kvar vid det sönderskjutna fortet. Men den lyser och strålen pekar mot himlen. "Den pekar mot Laputa!" säger Muska. Och militären och männen sätter kurs mot målet i sitt slagskepp "Goliat".

Efter sig har de piraterna och Mamma tillsammans med Pazu och Sheeta. De flyger i sitt skepp "Tiger Mouth" och alla arbetar och huggar i för att skeppet ska gå så fort som möjligt. Pazu hjälper chefsmekanikern, "farfar" och Sheeta diskar, skalar potatis och lagar mat - men får stor hjälp av alla pirater som är mycket imponerade av hennes kunskaper.

De kämpar mot väder och vind, starka stormar och andra krafter som är i spel när de så småningom närmar sig det mytomspunna Laputa.

Sheeta och Pazu landar i ett glidflygplan och tas emot

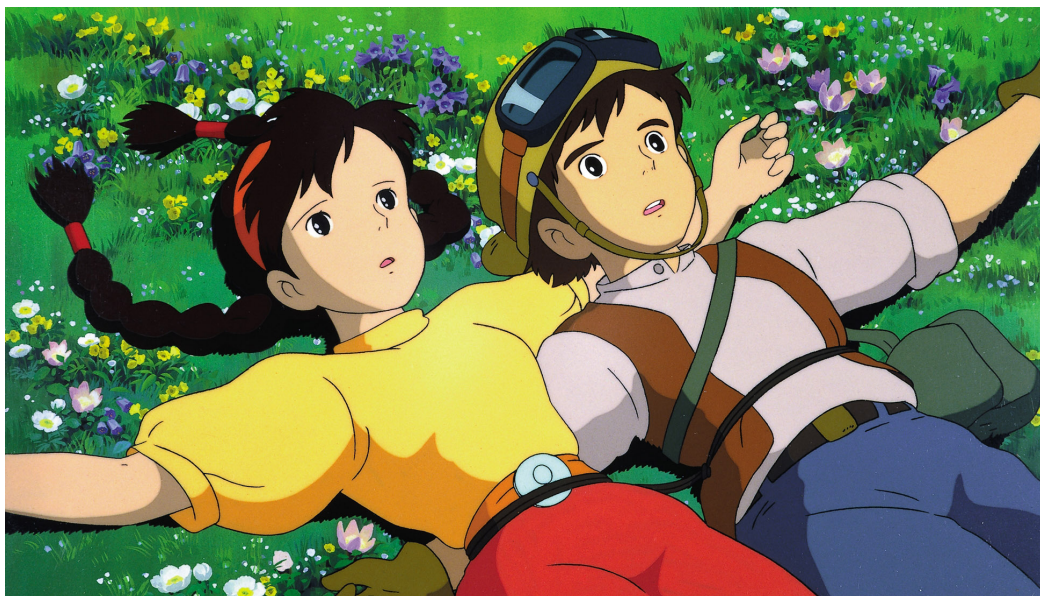
och förs in mot ett stort hus på den svävande ön av samma slags robot som fanns på fortet. I mitten står ett stort träd med ett gigantiskt grenverk.

Men också armén har landat på Laputa och Muska - som även han härstammar från Laputa - har med sig kristallen och hittar med hjälp av den in till Laputas hemliga inre rum. Piraterna är fångade. Armésoldaterna kastar sig girigt över allt guld och alla skatter. Muska tar sig in till Laputas centrala maktrum, där kan han styra allt och han utlöser en bomb som demonstration - samma kraft som en gång ödelade Sodom och Gomorra som han själv säger. Armén ger sig av mot sitt skepp och beskjuter Laputa. Men Muska skjuter ner och förintar hela armén med Goliat och allt.

Slutuppörelsen blir dramatisk mellan Muska, Sheeta och Pazu. Hela Laputa förintar sig självt; Allt faller ner och går sönder, allt utom själva kärnan runt trädet. Allt utanverk, alla maktsymboler liksom den falske Muska förintas. Sheeta och Pazu lyckas klamra sig fast bland trädets rötter. Sen hittar de sitt glidflygplan och flyger ut från Laputa mot piraterna som - visar det sig - hann få tag i lite gullgull och grannlåt innan de flydde.

Drömmen om paradiset

Människan har - så långt vi kan spåra via olika källor - i alla tider fantiserat kring olika paradiser i tillvaron, alltifrån Bibelns berättelse om Edens lustgårdar där Adam och Eva levde innan syndafallet kom och förstörde allting, eller det islamiska begreppet Jannah som kanske mer är att likna vid kristenhetens Himlen. Indianernas föreställningar om de "sälla jaktmarkerna", våra förfäders tankar i den nordiska mytologin om ett ändlöst fläskätande och ölrickande i Valhall, vidare över Semiramis hängande trädgårdar till Atlantis - den paradiso som Platon skrev om och som ansågs ha sjunkit någonstans i Atlanten utanför Gibraltar. Det har till och med påståtts att ögruppen Azorerna med sina bergstoppar är vad som återstår av Atlantis. Även den svenske politikern Olof Rudbeck d ä förfäktade till och med att Atlantis i själva verket var Sverige i ett stort band i fem delar mot 1600-talets slut. Men det var det inte många som trodde på.

Kopplat till vår fantasi och dröm om ett paradiset, (ordet paradiset kommer från grekiskan och betyder just trädgård) en lycklig tid på jorden står det så kallade teodicéproblemet. Med andra ord; om Gud i all sin mäktighet är god, varför finns då ondskan på jorden? Svaret skulle då vara att om människan inte fallit skulle hon inte kunnat förändras och utvecklas.

Och då är vi inne på hur det flygande paradiset Laputa beskrivs i filmen. När Sheeta och Pazu landstiger på Laputa ser vi spår av en civilisation som gått under - men vi förstår inte varför. Associationerna kan leda till Babels torn - som ju också en gång i tiden störtades. Kvar är robotarna som verkar programmerade att vara varsamma om naturen samtidigt som de besitter enorma krafter och dödsbringande vapen. Och i vår bild av paradiset ligger ju också att vi lever nära och i harmoni med naturen under ett hot från en teknikrusande stadscivilisation. Det vilar något melankoliskt över Laputa, över en svunnen tillvaro där något har gått snett med tekniken.

- Vad står Laputa för? Vad är det symbol för? Varför gick det under? Rymmer filmen en kritik mot människans girighet och lust till pengar och makt? Men driver också lusten till pengar och makt människan framåt?

- Mot slutet av filmen tycks Laputa förstöra sig själv. Allt faller sönder så att bara trädet med sina rötter står kvar. Hur skall vi tolka det? Är det en symbol för hur vi måste tillbaka till grunden, till rötterna för det vi värderar och tror på, innan vi kan bygga upp något nytt igen?

- I den tekniska utvecklingen ryms möjligheten till ett bättre och mer bekvämt och lustfyllt liv för människan - men också en fara som i förlängningen kan förgöra oss. Hur ser eleverna på teknisk utveckling - enbart av godo?

- Vilken är vår bild av paradiset, av en Lycksalighetens ö? Blommor, gamla ruiner av grekiska tempel. Gröna ängar? Porlande bäckar och springbrunnar? Ett ställe där djur och människor lever i harmoni med varandra? Eller finns det andra, kanske lite mer moderna bilder av paradiset? Beskriv eller rita er bild av paradiset.

- I människans dröm om ett paradiset ligger förstås i botten en längtan efter ett meningsfullt och rikt liv. Men vad är ett rikt liv? Vad är viktigt i livet, vad är värt att kämpa för?

Flickor och pojkar, män och kvinnor

I de flesta av den japanske animatören och berättaren Hayao Miyazakis filmer finns det en flicka i huvudrollen (liksom det lika säkert finns flygplan eller luftskepp). Och det fina i kråksången är att han egentligen inte gör något större väsen av det. Det förefaller snarare som det mest naturliga man kan tänka sig. Ändå kanske någon i publiken reagerar när piraternas kapten och ledare, det präktiga fruntimret Dola ropar till sina söner: "Det här är ett jobb för en kvinna - tack mig pojkar" - innan hon kastar sig ut i faran för att kämpa mot Muska och hans armésoldater och går till attack mot fortet. Det är knappast den gängse bilden i filmens värld av det kvinnliga könet. Men notera att "Mamma" - kanske som en eloge till Pippi Långstrump (som Miyazaki känner väl till och har haft stora planer för) - har långa rödgula flätor. "Mamma" Dola är listig och har även stora kunskaper om hur vi människor fungerar på ett psykologiskt plan. Men även om Sheeta är en finlemdad och lite späd flicka har hon skinn på näsan och alls inte i avsaknad av mod.

Det är med andra ord lite ombytta roller än de gängse vi får i oss i filmen. Och mellan Pazu och Sheeta råder en naturlig jämlikhet även om det är Pazu som har en mekanisk begåvning och Sheeta som lagar mat och diskar. Men bägge är förslagna och modiga och står upp för sina tankar och värderingar om vad som är rätt och fel.

- I barnfilm är det alls inte ovanligt med att tjejer bär upp traditionella killroller, det vill säga, är modiga, förslagna och drivande i berättelsen. Det kan dock kännas mer eller mindre konstruerat och mer ett resultat av ett tillämpat könskvotstänkande. Hur tycker eleverna att det fungerar i "Laputa"? Tror vi på karaktärerna? Tänk på såväl Sheeta som Dola.

- Gör en karaktärsbeskrivning av Pazu och Sheeta. De kämpar sida vid sida i vad som skulle kunna liknas vid ett

"Star Wars" äventyr. Vilka egenskaper har de? Jämför och analysera utifrån ett könsperspektiv.

Relationen mellan vuxna och barn är också lite annorlunda mot vad vi idag är vana vid i Sverige. Den japanska liksom den kinesiska kulturen rymmer en respekt och vördnad för de äldre i samhället som vi historiskt sätt inte har i lika hög grad i Europa och Sverige. Det japanska samhället var starkt hierarkiskt med en Shogun och sedermera kejsaren i toppen. Vördnad och renhet är centrala begrepp. Denna kulturpåverkan syns tydligt i filmen i de scener när Pazu blir tillsagd av äldre om vad han ska göra och vad de förväntar sig. Han lyder utan minsta protest, vilket inte hindrar att han tar initiativ så det räcker vid andra tillfällen.

Det handlar också mycket i filmen om lojalitet och förmågan att hugga i, att inte fega ur för lite hårt och smutsigt jobb när så krävs.

- Vad säger eleverna om hur Pazu lever sitt liv, om hans inställning till arbete och fritid? Känner de igen sig eller verkar han udda och annorlunda?
- Filmens gestalter pratar inte så mycket om vad de tycker utan visar mer i handling var de står moraliskt. Hittar eleverna några exempel på det? Är det viktigt att ha en god moral och stå för vad man gör och tycker?

Miyazaki, myter och fantasi

Hayao Miyazaki har nått stora framgångar på senare år i Sverige med sina filmer. Det började med "Spirited Away" om tioåriga Chihiro som hamnar i ett slags fantasivärld befolkat av både människor och gudar. "Min granne Totoro" vände sig till lite yngre i sin berättelse om en familj, längtan efter en mamma, kamratskap - allt förlagt till en förandligad landsbygd.

I "Ponyo" leker Miyazaki med H C Andersens saga "Den lilla sjöjungfrun" i sin berättelse om en liten kille som en stormig dag hittar en mystisk fisk nere vid havet.

När Kiki åker runt på sin förtrollade kvast som ett slags springbud i "Kikis expressbud" ser vi förutom en kavat och roligt fräck tjej även spår av den rekognocering som Miyazaki gjorde i Sverige i samband med att han förhandlade med SF om rättigheterna till att få göra film av "Pippi

Långstrump". Dessvärre sa SF nej.

Övriga filmer som fått distribution i Sverige är "Det levande slottet", "Porco Rosso" (där Miyazaki excellerar i sina flygarfantasier) och "Nausicaä från Vindarnas dal". I alla filmerna finns en stor omsorg om detaljer i teckningarna som fascinerar.

Gemensamt för alla filmer är starka tjejröller, nästan alltid fantasifulla och oerhört välgjorda flygscener (Miyazakis pappa var flygare) där människans urgamla dröm om att kunna flyga gestaltas. Därtill ett nära och lekfullt förhållande till sagor och myter och naturens alla hemligheter.

- Vilka referenser till myter och mänskliga tillkortakommanden hittar eleverna i filmen? Trädet på Laputa som ett slags livsträd som vår Ask i Nordisk mytologi; att pazu får 3 guldmynt som en blinkning åt Judas 30 silvermynt? Alla referenser till ordspråk som "Den som tar till svärd skall med svärd förgås". Girigheten som dödssynd. Finns det fler?

Produktionsuppgifter

Japan 1986

Producent: **Isao Takahata**

Manus & regi: **Hayao Miyazaki**

Musik: **Joe Hisaishi**

Klippning: **Yoshihiro Kasahara, Hayao Miyazaki & Takeshi Seyama**

Design: **Toshio Nozaki & Nizou Yamamoto**

Röster

Svenskt tal alternativt svensk text, japanskt tal

Tekniska uppgifter

Längd: 124 minuter

Format: dvd

Ljud: stereo

Censur: från 7 år

Svensk premiär: 23 september 2009 (dvd release)

Distribution

Pan Vision AB, Box 15200, 104 65 Stockholm Tel. 08-597 962 50, fax: 08-597 963 84 order@panvision.com

Redaktion

Andreas Hoffsten, Film i hela landet, Svenska Filminstitutet, juni 2010